

ARVET EFTER GUSTAF OCH GÖRAN

Emån är alltid intressant. Både i dagens sportfiske-Sverige och i ett historiskt perspektiv. Det är inget nytt, men det finns en del som är mindre känt. Fiskeskribenten Pelle Klippinge har tittat närmare på viktiga händelser och föremål.

Ovanför Lock-pool
finns Kvarnängen,
sedan Hållensängen
och sedan Pöschers pool
mellan Karlströmmen
och Krängeströmmen.
Ovanför Krängeströmmen
är det slottet eller upp
till Emånsförr.

TEXT: PELLE KLIPPINGE
FOTO: GUS SAMLINGAR OCH PELLE KLIPPINGE

Om havsöringsfisket i Emån har det skrivits många gånger och under flera decennier. Inte helt utan anledning naturligtvis då världens största vilda havsöringar fortsatt simmar upp och ner längs åns vidunderliga pooler. Jag sammanfattade fisket men också en hel del annat med hjälp av Göran Ulfsparré i boken »Emån –

med flugspö längs världens förnämsta havsöringsvatten» som kom ut år 2000. Boken är slutsåld, men finns på bibliotek för de som är intresserade att veta mer. Havsöringen liksom fisket och den rika historiken, som jag kallar arvet efter Gustaf och Göran Ulfsparré, är och förblir i många avseenden unikt.

Såväl Gustaf som Göran var hängiv-

na fiskevårdare i själ och hjärta med betydande, kanske till och med avgörande insatser för Emåns havsöringsbestånd. Det jag tänker på främst är då den genomgripande biotopvård Gustaf startade 1970 med att frilägga lekbottnar samt hindra den igenväxning som hotade havsöringen så starkt. Det här var början på en unik pionjärinsats inom svensk fiskevårdshis-

Glasbordet med den gamla poolkartan är i dag GUS sammanträdesbord.

toria och som sedan pågick under några år. Om inget hade gjorts i detta skede hade det sannolikt skapats en allvarlig flaskhals för havsöringen en knapp kilometer uppströms mynningen.

Det jag ska skriva om kommer dock inte att behandla fiskevården utan främst beröra samlingarna som Gustaf Ulfsparrés Stiftelse (GUS) förvärvade av Göran

Ulfsparré under 2002. De består av en hel del historiska prylar. Allt från fiskedagböcker och olika redskap till konst, litteratur och mycket annat som Gustaf och Göran Ulfsparré lämnade efter sig. Samlingarna är sedan några år tillbaka inrymda som museum i Gula Villans övre våning i Fliseryd, en lokal som stiftelsen hyr av kommunen.

Strax efter det att fiskemuseet började ta form, det var i huvudsak Göran och jag som möblerade så gott vi kunde, invigdes det under pompa och ståt 2007 av Hans Majestät Carl XVI Gustaf. Hela gårdsplanen var full av besökare och säkerhetsfolk. Här fanns även landshövdingarna och de lokala kommunalråden. Det var stort och det kändes nervöst då vi

tålmodigt väntade en trappa upp. Göran presenterade museet och jag överlämnade boken om Emån till kungen. Göran, extra rak i ryggen den här förmiddagen, tog sedan med kungen på en rundtur i museet. Visade en bild ur en av de gamla fiskejournalerna med tillhörande fångstnotering från den 8 april 1974. En fångst gjord av kungen himself och under Görans guidning. Kungen kikade länge på detta, nickade igenkännande och sedan var fiskesnacket igång. Det var inte att ta miste på hans fiskeintresse och att den lunch som väntade i Timmernabben därmed blev kraftigt försenad, är en helt annan historia.

Poolkartan och tenfisket

GUSTAF OCH GÖRAN är passande nog bland det första som blicken möter då man slår upp museets dörrar på vid gavel. Detta i form av ett par oljeporträtt målade av den danske konstnären Jeppe Drews 1983 och 1993. När det gäller samlingarna var det nästan alltid Göran som visade runt i museet. Något han gärna började med var att visa »glasbordet« som är placerat mitt i lokalen. Det är GUS sammanträdesbord som är gjort av ek och försett med en heltäckande glasskiva. Detta bord, som Göran utsmyckade, var han mycket stolt över. Under glasskivan

ligger nämligen den karta som pappa Gustaf ritade under slutet av 1920-talet och som är mycket intressant. Bordet mäter hela 185 x 65 centimeter.

Skalan är okänd men poolerna har just blivit namngivna, allt efter engelskt mönster, där några av engelsmännen plus Theodor Ankarcrona fått släppa till sina efternamn. Detta även om det tycks vara lite trevande som i fallet Pike som tydligen även kallades Assars pool under en period. Vidare har Bridge pool vid träbron gått upp i rök under årens lopp medan Gustaf skrivit Lawsons istället för Lawson. En kul grej med kartan är att de fiskande gästerna använde den på så sätt att de placerade en nål exakt på den plats där fisken högg. Det ger naturligtvis en hel del intressant fakta och i vissa pooler är det minst sagt trångt mellan nålsticken när man granskar noga.

Vidare är också samtliga fasta fällfisker noggrant inritade. De bestod av så kallade tenor placerade i fasta ställningar vilka vittjades varje dag. De första ställningarna var placerade vid nuvarande träbron, alldeles uppströms herrgården eller cirka 500 meter från mynningen. Endast kungsådran i mitten samt den norra kvillen vid dåvarande Bridge pool, norr om nuvarande Snake Island, var fri för passage. Nästa ställning med fällor kom

cirka 1 kilometer längre uppströms vid Kvarnen.

Fiskaren, som skötte tenorna, stack ner en käpp mellan gallren och undersökte först om det gått i någon fisk under natten. Om så var fallet hissades tenan upp och vittjades. Fångsten gick till avsalu och fisken isades i laxboden innan den så småningom fraktades via järnväg. SJ var säkert mycket punktligare då eftersom man regelbundet vågade transportera havsöring och lax ända upp till Stockholm. Fällfisket på Em levde kvar till det att vårfloden 1966 bröt sönder såväl stenkistor som tenställningar. En av de mindre tenorna, gjord i trä och försedd med bomullsmaskor, finns för övrigt att beskåda i samlingarna.

Från spinn till fluga

DET MÅSTE HA varit en spännande utveckling som Gustaf fick uppleva under det att han skötte fisket i drygt 60 år mellan åren 1924–1987. Från början var sportfisket mer en mindre intern familjeangelägenhet vid sidan av yrkesfisket. När sedan de första engelsmännen, Lord Newton och Walter Barrett, anlände tillsammans med Theodor Ankarcrona 1926 var flugfiske något nytt. Det var en hel del att lära inte minst med kasttekniken. Vidare hur man bör bete sig vid ett ström-

Flugbindarbordet. Här har flera Emklassiker skapats, bland annat Krefta Fly av Beddington. Göran Ulfspärre kopplade gärna av med läsning (t.v).

mande vatten, etiken gentemot andra fiskare och inte minst havsöringen. Allt fler engelska fiskare anlände under de kommande decennierna och sakta men säkert blev det således en övergång från spinnfiske till flugfiske. Detta blev sedan den helt dominerande metoden efter andra världskriget. Snart nog blev också fisket världsberömt inte minst genom de rekordöringar som fångades.

När man väl blivit »du« med ryttmästaren, jodå, det var faktiskt på det viset för inte så värst länge sedan, bad jag honom vid några tillfällen att berätta hur det var när engelsmännen kom för att fiska. Han menade på att de var verkliga entusiaster där man försökte hitta inte bara rätt flugor, utan också metoder, för att överlista den grova havsöringen. Det blev mycket experimenterande, där exempelvis kombinationen av Beddingtons konstnärliga ådra fasades samman med Crossleys envishet och skicklighet.

Och jag kan lova att timmarna gick snabbt inne på fiskekontoret när Gustaf började berätta. Hade man tur visade han även flugor ur sina album och askar. Så här efteråt ångrar jag att jag inte intervjuade honom bättre. Samma sak med Göran som mindes allt så bra, personer, datum, storfiskar och så vidare. Vi pratade om detta i GUS för bara några år sedan,

I mitten finns en svart variant av den berömda Krefta Fly.

men tiden vid sidan av stiftelsens fiskevårdsarbete räckte dessvärre inte riktigt till.

Flugbindarbordet

ETT ANNAT VIKTIGT bord som Göran aldrig missade att visa är placerat i det lilla rummet i Gula Villan. Det är Gustafs eget flugbindarbord, som han lät tillverka redan under 1920-talet. Ett enkelt träbord av furu och björk med en uppfällbar klaff där material, krok och diverse annat förvaras i särskilda plåtfack dolda i utrymmet under klaffen. Bordet var först placerat på bottenvåningen i stora huset på Em i det nuvarande fiskekontoret och den nötta plywoodskivan har en härlig

Gustaf Ulfspärre
1894–1987
Född i Gödelövs församling (Malmöhus län).
Ryttmästare vid Smölands Husarer.
Övertog jordbruket vid Em och Åserum 1922 samt fisket vid Em 1924.
Fick Vetenskapsakademiens s k Heidenstammedalj 1976 för sina fiskevårdsinsatser i Emån.

Göran Ulfspärre
1927–2013
Född i Engelbrekts församling (Stockholm).
Överstelöjtnant.
Växte upp på Em och blev fiskeförvaltare när fadern, Gustaf Ulfspärre, gick bort. 1988 bildade Göran tillsammans med sin mamma, Margareta, och sin syster, Barbro, Gustaf Ulfspärres Stiftelse för bevarandet av havsöringen i Emån.

Gustaf Ulfspärres Stiftelse
Arbetar för bevarandet av Emåns havsöring
www.gustiftelse.se

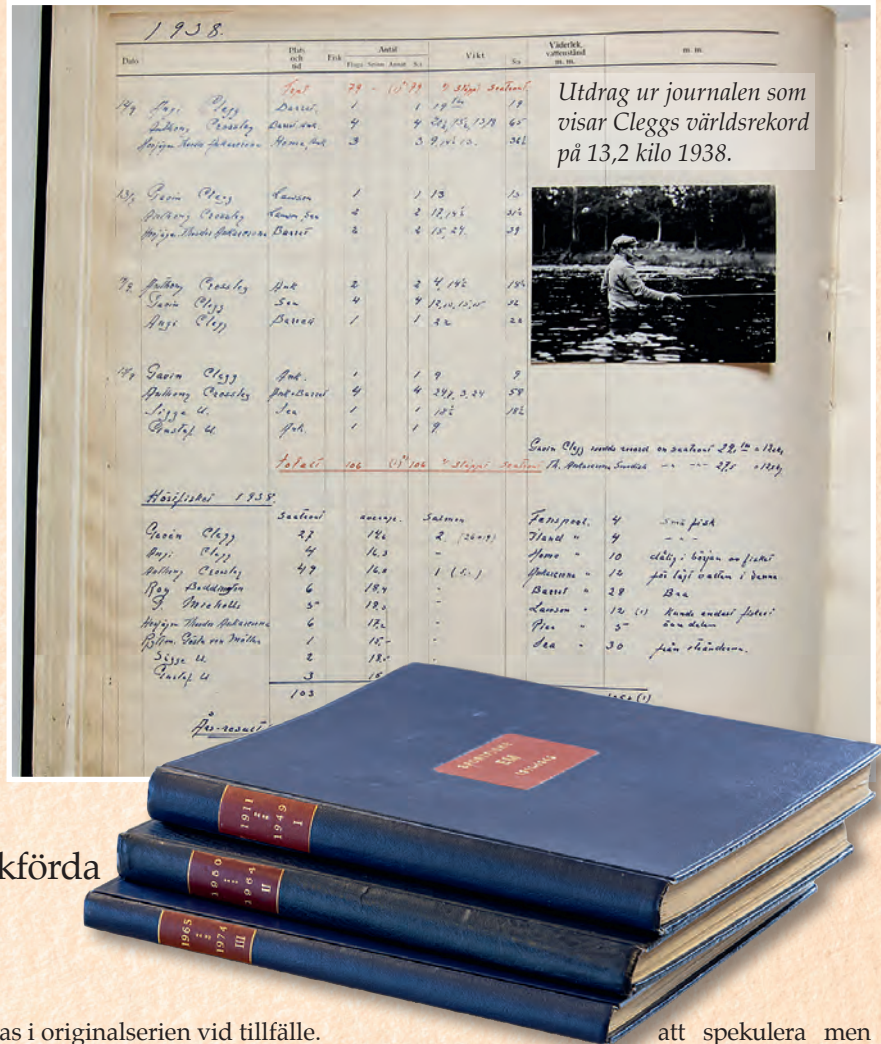
patina. Här har i sammanhanget storheter som Walter Barrett och Anthony Crossley och många andra bundit sina alster. Häftigt eller hur? Det var också här flera Emflugor skapades med kända mönster som exempelvis Bacchus, Em Silver, Supper Fly och Krefta Fly. Den sistnämnda av Roy Beddington år 1938 som ju dessutom har en helt underbar historia bakom sig.

Lätt salongsberusad, under en kräftskiva på Em, satte sig Beddington nämligen vid flugbindarbordet. Band sin Krefta för att sedan knalla ut i mörkret och fånga ett par havsöringar på 10,4 och 11,6 kilo. Osocialt kan tyckas att lämna festen för eget fiske och man kan ju bara tänka sig vilken överraskning partyt måste fått när dessa havsöringar radades upp.

Krefta blev nu verkligen en omedelbar knallsuccé då Beddington redan dagen efter dessutom landade ytterligare en bjässe. Nu på inte mindre än 12 kilo. Några dagar senare var det Gavin Cleggs tur att testa den nya skapelsen och resul-

Kungens fångst 1974 då Göran Ulfsparré guidade.

Alla spöfångster på Em finns bokförda i fångstjournaler sedan 1924

tatet lät inte vänta på sig för honom heller. Med tre snabba, gott över drömgränsen – 11,2, 11,6 och 13,2 kilo, blev Krefla Fly sannerligen bjässarnas eget mönster. Cleggs tyngsta, som mätte 98 centimeter, skulle för övrigt visa sig bli ett svårslaget världsrekord på flugfångad havsöring. Mer om världsrekorden och annat följer i en kommande artikel.

Det här med de speciella Emflugorna är spännande. Jag trodde det var ett avslutat kapitel men mitt i sommarhettan, drygt 20 år efter framvaskandet av de 15 originalmönster som finns presenterade i »Emflugor och deras upphovsmän«, senare också i »Emån«, gjorde jag ett oväntat fynd. Detta i en »Journal of the Flyfishers Club« från 40-talet. Här finns nämligen ytterligare ett par högst intressanta och vackra Emflugor föredömligt presenterade med bindbeskrivningar och allt i en artikel av Douglas Goodbody. Han gästade Em under 40-talet och hade i sin flugask några mönster han fått av Walter Barrett: »I was greatly assisted in having patterns of Mr. Barrett's flies, which he had used so succesfully in the past«. Fisket med dessa blev en framgång för Goodbody och självklart måste Barretts hittills »hemliga vapen« inklu-

deras i originalserien vid tillfälle.

Fångstjournaler och annat

NÄR DET GÄLLER spöfångsterna på Em så finns de mycket noggrant bokförda, inte sällan med foton, skisser och måttangivelser på storfiskar. Detta i olika fångstjournaler. De tre finaste, praktjournalerna, är rejält tunga och mäter 37 x 39 centimeter. Inbundna med läder i blått, rött och guld. Varje dag och fiskare har sin egen kolumn med bokförda fångster för spinn respektive fluga med mera. Före och efter varje fiskesäsong följer en sammanfattning av Gustaf där återkommande inslag är vattenföring, väder och vind vid sidan om kommentarer hur fisket avlöp och i vilken kondition fisken var. Det är sammantaget imponerande och unik sammanhängande data som finns samlad. Allt skrivet med Gustafs karaktäristiska handstil.

Vad som hände med de »Aktiebrev uti Aktiebolaget Emfisket« som trycktes en gång i tiden känner jag dessvärre inte till. Aktierna löpte på 100 kronor styck, men kom vad jag känner till aldrig ut på marknaden. Jag har sett något exemplar under-tecknat av makarna Gustaf och Margareta men vet just inte mer. Det är kanske dumt

att spekulera men aktierna kan möjligen ha varit en tanke för att skaffa kapital till de omfattande fiskevårdsarbeten.

Att det var annorlunda förr är en sliten klyscha, men jag minns i sammanhanget när Gustaf kom med sin BMW till macken i Påskallavik för att tanka. Han parkerade vid bensinpumpen, tutade utan att gå ur bilen varpå stationsföreståndaren kom ut och fyllde tanken. När bensinstationen bytte ägare, ett stycke in på 1980-talet, var det slut med den hjälpen. Gustaf tutade i och för sig som vanligt men när ingen kom ut för att ge service längre symboliserade det på sätt och vis att tiden var ikapp »ryttmästarn« på Em.

- Pelle Klippinge återkommer under 2015 med fler historiska artiklar om Ulfsparrarna och Emån.

I Gula Villan finns GUS fiskemuseum.